

Book Review

Mavrodiev, Stoil (2025). История на психологията. Второ допълнено и преработено издание. [Istoriya na psihologiyata. Vtoro dopalнено I preraboteno izdanie]. University Publishing House "Paisii Hilendarski". 436 стр. ISBN: 978-619-281-048-1

Review of the Book "History of Psychology" Written by Assoc. Prof. Stoil Mavrodiev, D.Sc.

**Отзив на книгата: „История на психологията“ с автор
Доц. д.н. Стоил Мавродиев**

Simona Nikolova^{*a}

[a] Department of Psychology, South-West University "Neofit Rilski", Blagoevgrad, Bulgaria.

Резюме

Отзивът на книгата „История на психологията“ представя всеобхватно теоретично и историческо изследване, направено от Стоил Мавродиев, посветено на еволюцията на психологическата мисъл от древността до съвременните тенденции. Книгата е структурирана хронологично и тематично, като акцентира върху ключови школи, личности и парадигми в психологията. Авторът подчертава връзката между историческите корени и актуалните предизвикателства, включително невронауките, изкуствения интелект, приложната психология и глобалните кризи като пандемии и климатични промени. Това второ допълнено издание обогатява предишното от 2015 г. с нови раздели за екзистенциалната психология, класически експерименти, развитието на руската и българската психологическа традиция, както и съвременни перспективи като влиянието на дигиталните технологии върху психичното здраве. Книгата е ценен ресурс за студенти, изследователи и специалисти, предлагащ дълбок анализ, интердисциплинарни връзки и перспективи за бъдещето на науката, с акцент върху ролята на психологията в справянето с глобални предизвикателства.

Ключови думи: отзив на книга; история на психологията; психологически школи; екзистенциална психология; българска психология; съвременни тенденции; невронауки; изкуствен интелект.

Abstract

The review of the book "History of Psychology" presents a comprehensive theoretical and historical study conducted by Stoil Mavrodiev, dedicated to the evolution of psychological thought from antiquity to contemporary trends. The book is structured chronologically and thematically, emphasizing key schools, personalities, and paradigms in psychology. The author highlights the connection between historical roots and current challenges, including neuroscience, artificial intelligence, applied psychology, and global crises such as pandemics and climate change. This second expanded edition enriches the previous one from 2015 with new sections on existential psychology, classical experiments, the development of Russian and Bulgarian psychological traditions, as well as contemporary perspectives like the impact of digital technologies on mental health. The book is a valuable resource for students, researchers, and professionals, offering in-depth analysis, interdisciplinary connections, and perspectives on the future of science, with an emphasis on the role of psychology in addressing global challenges.

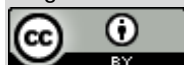
Keywords: book review; history of psychology; psychological schools; existential psychology; Bulgarian psychology; contemporary trends; neurosciences; artificial intelligence.

Psychological Thought, 2025, Vol. 18(2), 631-637, <https://doi.org/10.37708/psyc.v18i2.1171>

Received: 2025-08-14. Accepted: 2025-10-03. Published (VoR): 2025-11-03.

Handling Editor: Natasha Angelova, South-West University "Neofit Rilski", Blagoevgrad, Bulgaria.

*Corresponding author at: Department of Psychology, South-West University "Neofit Rilski", Blagoevgrad, Bulgaria. E-mail: simona.nikolova@swu.bg

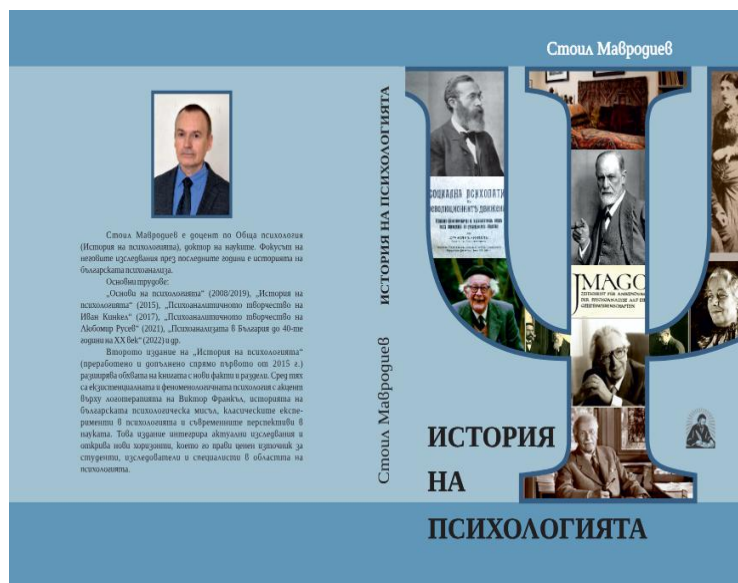

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

Историята на психологията е фундаментална дисциплина, която не само проследява генезиса и развитието на идеите за човешката психика, но и разкрива сложните взаимодействия между наука, култура, общество и технологии. В контекста на бързо променяния се свят, където психологията се сблъсква с нови предизвикателства като влиянието на изкуствения интелект върху когнитивните процеси или психичното здраве в ерата на социалните медии, изучаването на нейното минало става още по-актуално. Както отбелязва Херман Ебингхаус, „психологията има дълго минало, но кратка история“ – афоризъм, който идеално капсулира същността на труда на доц. д.н. Стоил Мавродиев „История на психологията“ (второ допълнено и преработено издание, 2025).

Тази книга представлява всеобхватен, систематичен и дълбоко аналитичен преглед на психологическата мисъл, който започва от митологичните корени в древността и стига до съвременните интердисциплинарни кръстопътища с невронауките, екологията и дигиталните науки.

Авторът, известен със своите приноси в историята на българската психоанализа и психологията на стреса, предлага не просто хронологична компилация, а рефлексивен диалог между миналото и настоящето, който вдъхновява читателя да мисли за бъдещето на науката.

В предговора си Мавродиев подчертава значимостта на историческите корени, цитирайки народната мъдрост „Който няма корени, не може да лети“. Той аргументира, че разбиране на психологическата еволюция позволява да се осмислят актуални проблеми като екологичната психология, която изследва връзката между човека и околната среда, или дигиталната психология, фокусирана върху въздействието на технологиите върху социалните взаимодействия и психичното здраве. Съдържанието на книгата е организирано в логична последователност: започва с въвеждащи глави за методологията, факторите и периодизациите в историята на психологията, преминава през предисторията (митология, древен Изток, антична Гърция, Средновековие и Ренесанс), обособяването на психологията като самостоятелна наука през XIX век, развитието на ключовите школи през XX век и завършва със съвременни тенденции и локални традиции, включително руската и българската психология. Това второ издание, преработено и допълнено спрямо първото от 2015 г., въвежда нови раздели като екзистенциалната и феноменологичната психология (с акцент върху логотерапията на Виктор Франкъл), класическите експерименти в психологията (като експеримента на Милграм за подчинението или на Аш за конформизма), разширен анализ на българската психологическа мисъл и дискусии за влиянието на глобалните кризи върху психиката.

Първата част на книгата се фокусира върху фундаменталните аспекти: логика на историческото развитие, периодизации, парадигми и школи. Мавродиев анализира контекстуалните сили – социални, културни, икономически и научни фактори, които са формирали психологията. Например, той обсъжда влиянието на социалдарвинизма на Хърбърт Спенсър върху функционализма или ролята на физиологията (Хелмхолц, Фехнер) в генезиса на експерименталната психология. Авторът предлага обяснителни теории за развитието, включително кумулативния модел (постепенно натрупване на знания) и революционните промени по Томас Кун, който вижда науката като преминаваща през парадигматични смени. Този подход прави книгата не само информативна, но и критична, като подчертава как психологията не е изолирана дисциплина, а продукт на интердисциплинарни взаимодействия с философията, биологията и социологията. В тази връзка, Мавродиев обсъжда хипотези за носителите на психиката – от анимистичните представи в митологията до съвременните невронаучни модели, където психиката се вижда като продукт на мозъчни процеси.

Предисторията на психологията е представена с впечатляваща дълбочина. Авторът започва с митологичните представи за душата в древните култури – например, египетските вярвания за Ка и Ба или индийските концепции за Атман в Упанишадите. Той преминава към психологическата мисъл на Древния Изток (Конфуций, Лао Дзъ) и антична Гърция, където подробно анализира възгледите на Демокрит (атомистична теория на душата), Платон (идеята за тричастната душа – разумна, волева и желателна) и Аристотел (*De Anima* като първи систематичен трактат по психология). Мавродиев подчертава трите кардинални проблема, очертани още в античността: активността на човека (свободна воля vs. детерминизъм), вътрешната организация на психиката (класификация на процеси като възприятие, памет, мислене) и взаимоотношенията със света (влиянието на околната среда). Този раздел е обогатен със сравнителни анализи, които показват приемствеността – например, как Аристотеловата телеология влияе върху по-късните функционалистски теории. Преходът към Средновековието и Ренесанса е илюстриран с ролята на християнството (Августин, Тома Аквински) и хуманизма (Декарт с дуализма тяло-душа), които полагат основите за модерните психологически учения.

Обособяването на психологията като самостоятелна наука е централна тема, където Мавродиев отдава дължимото на Вилхелм Вунд като основател. Той подробно описва основаването на първата лаборатория в Лайпциг през 1879 г., понятието за „опит“ (*Erlebnis*) и метода на интроспекцията за анализ на съзнанието в елементи (ощущения,

чувства, образи). Авторът сравнява структурализма на Едуард Титченър (Корнелска школа) с функционализма на Уилям Джеймс, който подчертава адаптивната роля на психиката – потокът на съзнанието, теорията за емоциите (Джеймс-Ланге) и структурата на личността. Този раздел илюстрира прехода от теоретична към приложна психология, с акцент върху тестовете за интелигентност: пионерските приноси на Галтърн, скалата на Бине-Симон, IQ концепцията и скалите на Уекслър. Мавродиев не пропуска критиките към културната предубеденост в тестовете и свързва това със съвременни теории като множествената интелигентност на Хауърд Гарднър или емоционалната интелигентност на Даниел Голман, като обсъжда приложенията им в образованието и бизнеса днес.

Книгата предлага задълбочен анализ на основните школи от XX век. Класическият бихейвиоризъм е представен чрез ключови фигури като Джон Уотсън, Иван Павлов (условни рефлексии) и Едуард Торндайк (закон за ефекта). Мавродиев проследява еволюцията към нео-бихейвиоризма (Толман, Скинър с оперантното обуславяне) и социокогнитивния подход (Бандура с ученето чрез наблюдение и експеримента с куклата Бобо, Ротър с локуса на контрола). Гещалтпсихологията е описана като реакция срещу елементаризма, с принципи на перцептивна организация (феноменът на Вертхаймер) и теорията на полето на Курт Левин (топологична психология, мотивационни конфликти). Психоанализата заема обширен раздел: от Зигмунд Фройд (топки на психиката, психосексуални стадии, защитни механизми) през Карл Юнг (колективно несъзнавано, архетипи като Персона, Сянка, Анима/Анимус) и Алфред Адлер (комплекс за малоценност, стил на живот) до приносите на жените психоаналитици (Карен Хорни с базисната тревожност и невротични потребности, Сабина Шпилрайн, Хелене Дойч). Авторът подчертава феминистката критика към Фройд и ролята на психоанализата в съвременната психотерапия, включително в справянето с травми от глобални събития като пандемии.

Хуманистичната психология е представена като „трета сила“ срещу редуционизма на бихейвиоризма и психоанализата, с акцент върху Ейбрахам Маслоу (йерархия на потребностите, себеактуализация), Карл Роджърс (клиент-центрирана терапия, конгруентност) и Гордън Олпорт (диспозиционална теория за личността, проприум). Трансперсоналната психология и позитивната психология (Мартин Селигман с PERMA модела) са обсъдени като разширения, фокусирани върху върховите преживявания и добруването. Новите раздели в изданието са особено ценни: екзистенциалната психология (Роло Мей за тревогата, Ървин Ялом за четирите екзистенциални тревоги –

смърт, свобода, изолация, безсмисленост; Виктор Франкъл с логотерапията и търсенето на смисъл) се свързва с актуални теми като психичното здраве в постпандемичния свят. Класическите експерименти са анализирани етично – например, Станфордският затворнически експеримент на Зимбардо за ролевите влияния или експеримента на Харлоу с маймуни за привързаността, с дискусия за етичните стандарти днес.

Развитието на руската психология е проследено от Иван Сеченов (рефлексология) през Иван Павлов и Владимир Бехтерев до културно-историческата теория на Лев Виготски (зона на проксимално развитие) и дейността теория на Алексей Леонтиев. Мавродиев подчертава приносите на Александър Лурия в невропсихологията и принципът за единство на съзнанието и дейността. За българската психология авторът предлага разширен анализ: от интроспективната психология в края на XIX век (Цветан Радославов, Кръстьо Кръстев, Никола Алексиев, обучени при Вунд) през първата лаборатория в България (спорове за датата и мястото) до философските влияния (ремкеанство, материализъм), социалната психология, психотерапията и психоанализата до 40-те години (Иван Кинкел, Любомир Русев). Този раздел е особено важен за българския читател, като подчертава локалния принос в глобалния контекст и неизяснените моменти в историографията.

В заключителните части Мавродиев обсъжда съвременни тенденции: когнитивната революция (Жан Пиаже с етапите на интелектуално развитие, развитие на когнитивната наука), влиянието на невронауките (fMRI изследвания на мозъка) и приложенията в дигиталната ера (въздействието на социалните медии върху самооценката, AI в психотерапията). Той подчертава ролята на психологията в справянето с глобални предизвикателства – климатични промени (екологична тревожност), пандемии (посттравматичен стрес) и устойчивото развитие (психология на поведенческите промени). Книгата завършва с библиография от над 400 източника и заключение, което вдъхновява за нови изследвания, подчертавайки, че „този, който иска да достигне до дълбините на психологията, трябва да тръгне от нейната история“.

Смело мога да заявя, че „История на психологията“ е най-изчерпателният учебник по темата на български език, който успешно интегрира исторически факти с аналитични перспективи и съвременни приложения. Мавродиев е съумял да балансира академичната дълбочина с достъпността, правейки текста подходящ за студенти, докторанти и практикуващи психолози. Тя е пътеводител за себепознание, научен прогрес и интердисциплинарно мислене, който свързва миналото с бъдещето. Книгата

ще бъде полезна не само за психолози, но и за философи, социолози, педагози и всички, интересуващи се от човешката природа в контекста на съвременния свят.

Funding/Financial Support:

The author has no funding to report.

Other Support/Acknowledgement

The author has no support to report.

Competing Interests

The author has no competing interests to declare.

References

Mavrodiev, S. (2025). *Istoriya na psihologiyata*. [History of Psychology]. Vtoroto dopalнено i preraboteno izdanie. Universitetsko izdatelstvo "Paisii Hilendarski". p. 436. ISBN 978-619-281-048-1.

Mavrodiev, S. (2015). *Istoriya na psihologiyata*. [History of Psychology]. Universitetsko izdatelstvo "Neofit Rilski". p. 372. ISBN 978-954-680-985-8.

About the Author

Simona Nikolova is chief assistant professor, PhD at the Department of Psychology at SWU "Neofit Rilski". She is a lecturer at South-West University Blagoevgrad. Her interests are in Deviant Behavior, Social Psychology, Positive Psychotherapy and School Psychology. She has published a monograph. Her scientific publications are in school psychology and social psychology.

Corresponding Author's Contact Address[\[TOP\]](#)

Department of Psychology,
South-West University "Neofit Rilski",
Blagoevgrad,
Bulgaria
Email: simona.nikolova@swu.bg

